

ZA PAMÁTKAMI NAŠÍ OBCE – COTKYTLE

Vzdělávací oblast:	Člověk a jeho svět, Člověk a příroda, Člověk a společnost
Výstupy RVP:	1. stupeň Žák srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik. Pojmenuje kulturní či historické památky v místě, kde žije. Na příkladech porovnává minulost a současnost.
Výstupy RVP:	2. stupeň Žák hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu. Žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám.
Věk:	3. – 9. třída
Anotace:	Žák si uvědomí, co lze považovat za památku, pochopí význam památek, seznámí se s hlavními památkami v místě svého bydliště prostřednictvím pracovních listů. Jejich cílem není naučit se velké množství faktografických informací, ale zevrubně vnímat podobu místních památek, pochopit důvod, proč vznikly a co znázorňují.
Časová dotace:	závisí na pedagogovi
Pomůcky:	pracovní listy, psací a výtvarné potřeby

TEORETICKÁ ČÁST

Úvodní činností je společná diskuse nad otázkami. Následující část věnující se významným památkám by bylo vhodné spojit s vycházkou do terénu a úkoly v pracovních listech řešit přímo u dotčených památek (v krajním případě je možné úkoly řešit v učebně za pomoci fotografií). Řešit úkoly v pracovních listech bude nejvhodnější ve skupinkách nebo kolektivně.

Na úvod lekcí je možné zařadit otázky k zamyšlení:

Co je památka (památná stavba)?

Jaká ta věc musí být, abychom ji mohli považovat za památku?

Co bychom v naší obci zařadili mezi památky?

Jak by se člověk měl k památce chovat?

Jak by se člověk měl o památku starat?

Pracovní list NAŠE ŠKOLA

Naše škola

Naše škola byla dostavěna v roce 1886. Je tedy stará let. Nebyla to však první škola v obci, před ní na tomto místě stála stará škola z roku 1820, která byla jen přízemní, a když pro žáky začala být příliš malá, musela ustoupit současné škole. Školní budova po svém dokončení obsahovala tři prostorné učebny a byt řídicího učitele. V čem se tehdejší škola lišila od dnešní?

Kolik místností ve škole máme? K čemu slouží?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ve školním roce 1901/1902 chodilo do školy v Cotkylti 190 dětí (85 chlapců a 105 dívek). V 1. třídě učila Karla Háková 27 chlapců a 35 dívek, ve 2. třídě učil Otakar Kratochvíl 26 chlapců a 33 dívek, ve 3. třídě učil Ladislav Rumler 32 chlapců a 37 dívek. Ve škole ještě působila učitelka ručních prací Emilie Komárková.

Kolik žáků chodí do školy v Cotkylti dnes? Je jich víc nebo míň?

.....

Kolik je dnes ve škole učitelů?

Už více jak sto let je zvykem pořizovat na konci školního roku třídní fotky. Na obrázku je třetí třída z Cotkylte ve školním roce 1927/1928. Máte doma také nějakou starou třídní fotku? Pokud ano, porovnej ji s naší poslední třídní fotkou. V čem se liší fotka? V čem se liší žáci?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí,
Kronika národní školy v Cotkylti 1927–1971; kn. č. 621

Jak se kdysi chodilo do školy?

Jak všichni víme, povinnou školní výuku zavedla Marie Terezie v roce 1774. Ale zpočátku docházku nikdo nevyvímal, některé děti do školy chodily jen občas, jiné téměř vůbec. Když rodiče potřebovali své děti doma na práci, do školy nešly.

Školní docházka nebyla vždy devítiletá, dříve se do školy muselo chodit jen šest let, později osm let. Povinný byl kdysi jen první stupeň ZŠ, kterému se tehdy říkalo obecná škola. Na druhý stupeň (zvaný měšťanská škola) se už nemuselo. Učilo se čtení, psaní, počty, přírodopis, základy dějepisu a zeměpisu, zpěv, ruční práce, kreslení, tělocvik a náboženství.

CO NÁM ŘÍKAJÍ STARÉ ŠKOLNÍ KRONIKY

Jak vypadal začátek školního roku?

21. října 1828 byl zahájen školní rok. Žactvo se shromáždilo o půl osmé před školou, odkud se za zvuku obecní kapely v průvodu přesunulo do kostela, kde se konala bohoslužba. Poté se žactvo vrátilo do školy, kde řídící učitel pronesl uvítací řeč a následně byl žákům přečten školní řád.

Co se ve škole dělo, když byl státní svátek?

Rozhodnutím ministerstva školství byla oslava 18. výročí založení naší republiky stanovena na 27. 10. tohoto roku. V 10 hodin se žáci ve svátečním oděvu a bez učebních pomůcek shromáždili ve 4. třídě, kterou žákyně slavnostně vyzdobily květinami. Řídící učitel přednesl projev o významu tohoto dne. Následně žáci recitovali k této příležitosti připravené básně a zpívali písně. Poté se prostřednictvím rádia řídícího učitele poslouchal sváteční program rozhlasového vysílání pro školy. Nakonec se zpívala státní hymna. Vyučování v tento den skončilo ve 12 hodin, odpolední vyučování odpadlo. Na čelní stěně školní budovy visela od 10 hodin dopoledne 27. 10. do 8 hodin ráno 29. 10. státní vlajka.

Co si žáci připravovali pro rodiče?

V neděli 10. března 1957 se konaly v naší obci oslavy MDŽ. V místnosti Osvětové jizby se shromáždilo 72 občanů a dětí. Vlastní oslavy byly zahájeny ve 14 hodin. Slavnostní projev k svátku žen přednesl ředitel školy. V kulturním pořadu již tradičně vystoupily děti národní školy. Program byl velmi pestrý. Vedle básní věnovaných matkám byly zazpívány četné národní písně, děti sehrály scénku ze života rodiny a závěrem děvčata zatančila v pestrém úboru tanec, který byl symbolicky zakončen přáním dětí všem ženám. Celý pořad byl občany vřele přijat. Každá žena dostala od dětí malovaná srdíčka s holubičkou, která zhotovily děti. Za odměnu dětem za krásné vystoupení bylo promítáno pásmo dětských filmů.

Jak probíhají v kronikách popisované události dnes?

.....

.....

.....

V čem se liší a co se naopak dodnes dělá stejně?

.....

.....

.....

Dříve byla škola v téměř každé vesnici. Vlastní školu měla Strážná, Janoušov, Herbortice i Mezileší. K jakému účelu školní budovy v těchto obcích slouží dnes? Co způsobilo, že tam už dnes školy nefungují?

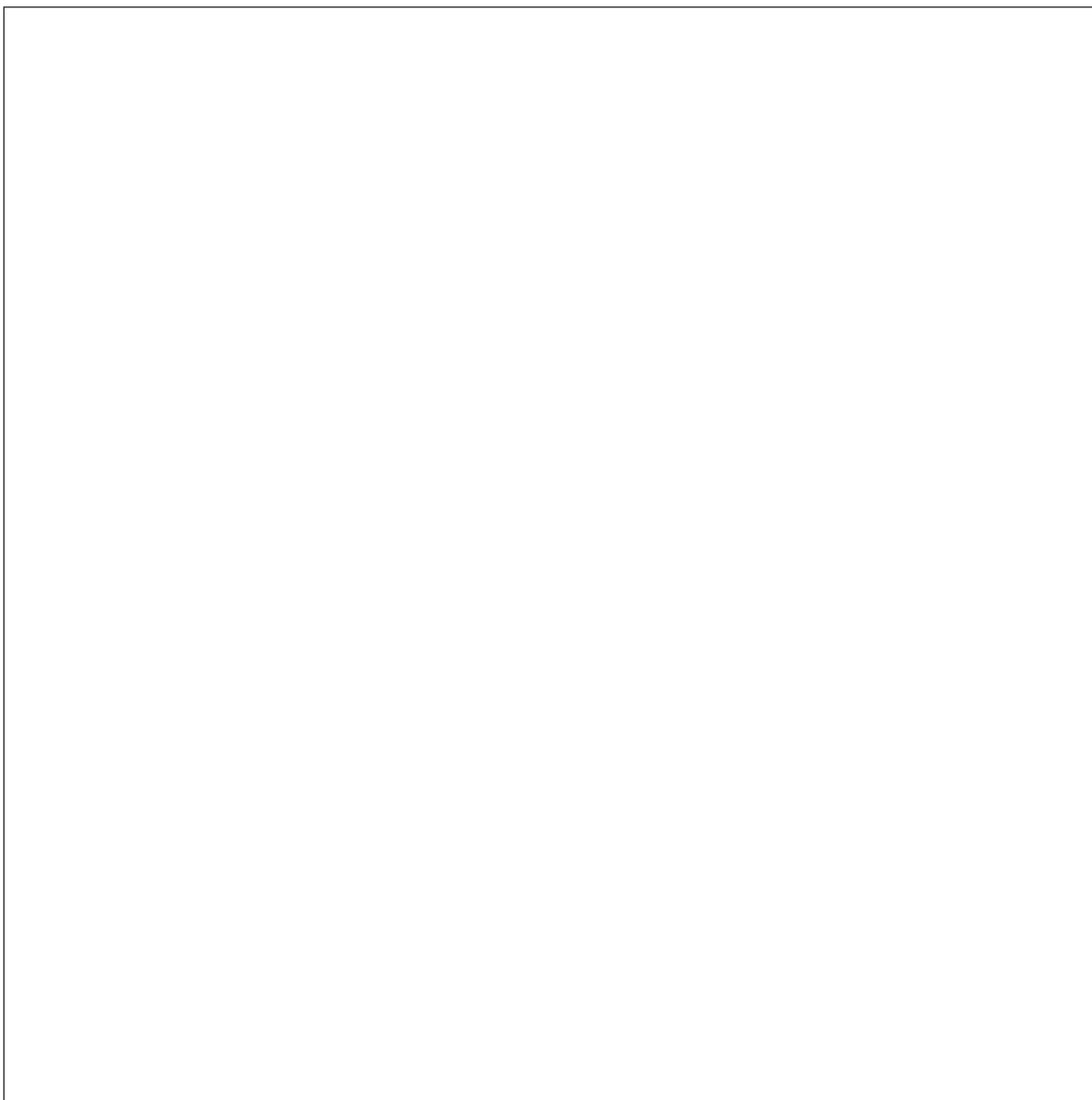
.....

.....

.....

Do rámečku nakresli, jak vypadá naše škola. Porovnej současnou podobu školy se starou fotografií. V čem se liší? Byla hezčí tehdy nebo dnes?

Pracovní list **SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO**

Na Lanškrounsku i v celých Čechách byl v dřívějších dobách nejoblíbenějším světcem Jan Nepomucký. Lidé ho uctívali jako ochránce před nebezpečím vody (povodním i suchu), přímluvce za bezpečné putování a šťastný návrat domů, ochránce proti pomluvám. Není divu, že si často stavěli jeho sochy a malovali jeho obrazy. Na Lanškrounsku soch sv. Jana Nepomuckého potkáme celou řadu:

**Cotkytle
1833**

**Čenkovice
1736**

Damníkovská socha se rozbila a zůstala z ní jen hlava zazděná do hřbitovní zdi.

**Damníkov
1713**

**Dolní Čermná
1771**

**Horní Heřmanice
1767**

**Lanškroun
1714**

**Luková
1810**

**Rudoltice
1737**

**Tatenice
1810**

**Výprachtice
1793**

**Žichlínek
1755**

**Žichlínek
1824**

Co je na všech sochách sv. Jana Nepomuckého stejné?

.....
.....
.....

Jaké jsou mezi nimi rozdíly?

.....
.....
.....

Kde na Lanškrounsku stojí nejstarší socha sv. Jana Nepomuckého? Kde nejmladší?

.....

Jak stará je socha sv. Jana Nepomuckého v naší obci?

.....

Do obrázku zakresli, kde se na soše nachází následující detaily:

Jakou scénu ze života světce znázorňuje reliéf na podstavci?

.....

Vpředu na soklu je napsáno jméno muže, který svatojanskou sochu nechal postavit. Jak se jmenoval?

.....

Kdo to byl Jan Nepomucký?

A jak to bylo doopravdy?

Arcibiskup kritizoval vládu Václava IV. Ten nechal zatknout a mučit několik jeho spolupracovníků, aby mu ukázal, že dělat něco proti králi by se mu nemuselo vyplatit.

Pracovní list **KOSTEL**

Z fotografie se nám něco ztratilo. Co tam chybí? Dokážeme to dokreslit?

K čemu se kostel využívá?

.....

.....

Jak se náš kostel nazývá?

- a) kostel Nanebevzetí Panny Marie
- b) kostel sv. Jana Křtitele
- c) kostel sv. Jana Nepomuckého
- d) kostel sv. Dyndy

Kdy byl náš kostel postaven?

- a) nelze přesně říct, protože tady stojí již od pravěku
- b) v roce 1278
- c) v roce 1724
- d) v roce 2015

Který obrázek není z našeho kostela?

Každý kostel je jiný a vypadá jinak, ale některé věci najdeme v každém kostele.

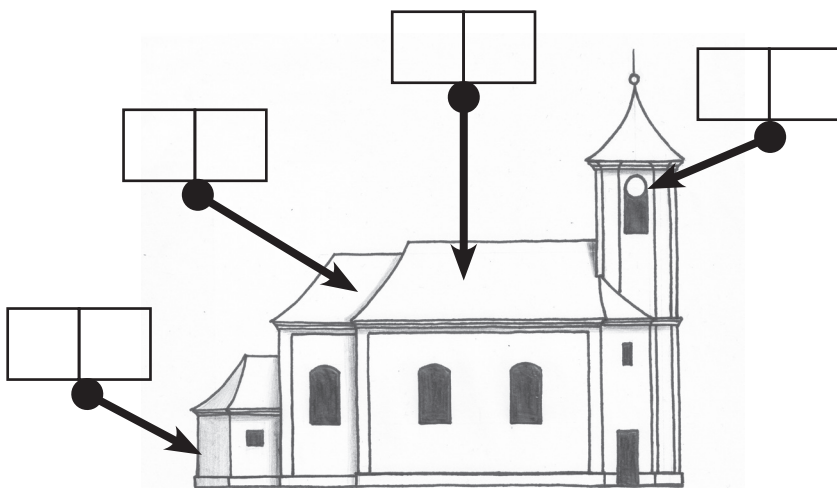
Kostel se skládá z několika částí:

- a) kostelní věž
- b) kostelní loď
- c) presbytář
- d) sakristie

Každá část kostela má svůj účel:

- 1) slouží k přípravě kněze na bohoslužbu
- 2) zde jsou shromážděni věřící při bohoslužbách
- 3) je prostor, kde je nejdůležitější část kostela = oltář
- 4) jsou zde zavěšeny zvony, jejichž zvuk svolává věřící na bohoslužbu

Do rámečků označujících části kostela vepiš správné písmenko a číslo

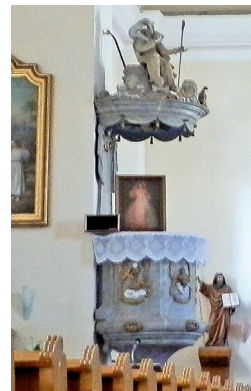
Náš kostel je postaven v uměleckém slohu, kterému se říká BAROKO.

V okolí naší obce jsou další kostely a také malé kostelíčky, kterým se říká kaple. Ve kterých obcích bychom našli kostely a kaple na obrázcích?

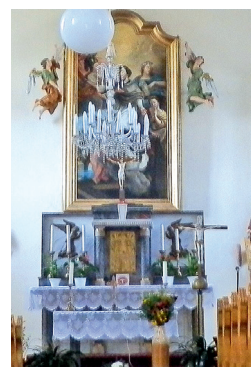

.....

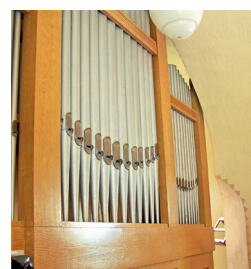
Jak se jmenují části kostelního zařízení na obrázcích?

K _____

O _____

V _____

Pracovní list **KŘÍŽ U DOMU ČP. 28**

V dřívějších dobách byla víra v Boha pro lidi velmi důležitá. Věřili, že vše, co se na světě děje, je božím záměrem. Proto se modlili k Bohu, aby se jim v životě dobře vedlo, aby je nepotkalo nic zlého. Kvůli tomu často u svých domů stavěli kříže, které je měly ochraňovat. Na kříži je přibitý Ježíš Kristus. To je ten Ježíšek, který se narodil 24. prosince v Betlémě. Celý život se snažil lidem vysvětlit, jak mají správně žít, aby se po smrti dostali do nebe a ne do pekla. Protože ale o sobě tvrdil, že je syn Boha a mezi lidmi si získal velkou oblibu, byl tehdejšími vládci označen za nebezpečného rebela a odsouzen k trestu smrti ukřižováním. Poté však vstal z mrtvých a odešel do nebe, ke svému otci. Jeho stoupenci pak založili nové náboženství, které dostalo název křesťanství.

Kříž s Ježíšem je v naší části světa nejčastějším uměleckým dílem, v každé vesnici stojí několik křížů u cest, v zahradách i v polích, kříž je v každém kostele, kříž visí na zdi

i v mnoha domácnostech, křížek na řetízku na krku nosí i leckterá žena. Kříži s ukřižovaným Ježíšem říkáme krucifix.

Dříve bylo zvykem, že muž, který šel kolem nějakého krucifixu, smekl klobouk, ženy a děti se pokřížovaly a pronesly krátkou modlitbu.

Jak je to dnes?

V naší obci stojí 6 krucifixů, další jsou v Janoušově, Herborticích i Mezilesí. Vzpomeneme si, kde stojí?

Nejhonosnější z našich křížů stojí u kostela, neméně krásný krucifix stojí u domu čp. 28. Kdy a kdo jej nechal postavit vyčteme na samotném kříž. Byli to manželé Jurečkovi. Jak se manželé jmenovali křestními jmény? V kterém roce ho postavili?

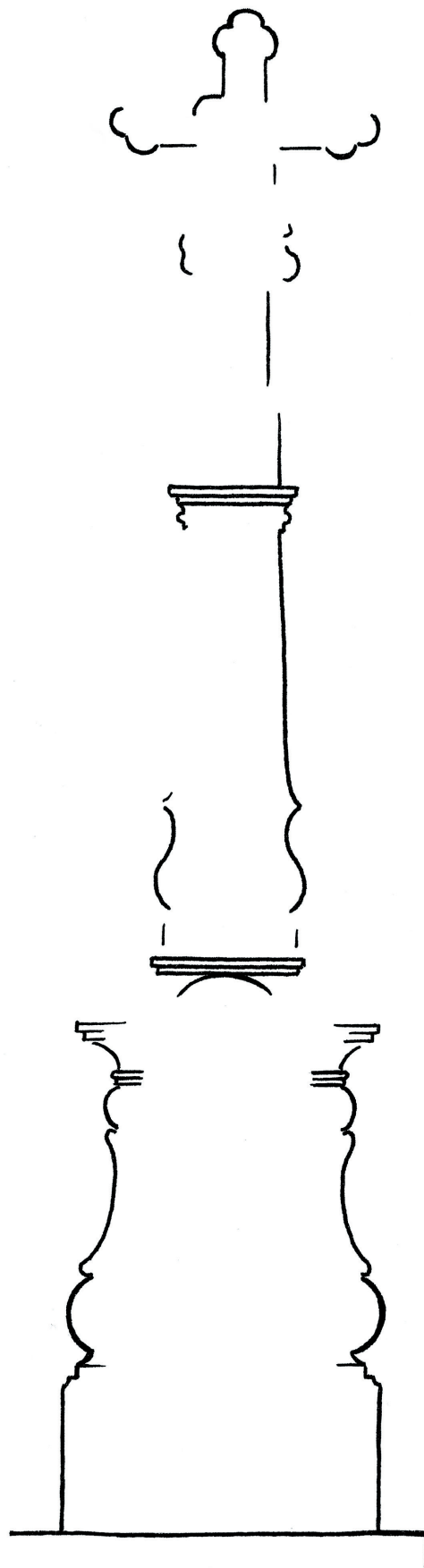
Když si sochu dobře prohlédneme, uvidíme na ní několik věcí, které se objevují téměř na každém krucifixu. Nad hlavou má Ježíš Kristus tabulku se čtyřmi písmeny. Je to zkratka latinského nápisu tohoto znění (počáteční písmena doplňte):

_ esus _ azarenius, _ ex _ udaeorum, což v češtině znamená: Ježíš Nazaretský, král Židů.

Tabulku na kříž připevnili vojáci, kteří Ježíše ukřižovali, aby tak lidem ukázali, jak dopadl ten, který byl natolik oblíbený, že se mohl stát králem. Ze stejného důvodu má Ježíš na hlavě „věneček“. Je upletený z trnitých prutů, a vojáci jej Ježíšovi posměšně nasadili na hlavu místo koruny. Na podstavci je vytesána ženská postava, která představuje Ježíšovu matku. Jak se jmenuje?

Na pilíři kříže je zobrazen archanděl Michael. Co asi symbolizuje drak, po kterém šlape?

Dokresli kříž se všemi detaily.

Pracovní list POMNÍK OBĚTEM VÁLKY

Obyvatele, kteří zahynuli během 1. světové války, připomíná pamětní deska v kostele. Několik dalších pomníků v okolí obce připomíná oběti jiné války. Které?

Ve kterých letech tato válka probíhala?

Co o této válce již víme?

.....

Na některých pomnících se objevuje slovo partyzán. Kdo to je?

.....

V mapě na následující stránce jsou pomníky označeny kroužkem. Do kroužků zapiš číslo příběhu, který se k jednotlivým pomníkům váže:

1

Jednoho květnového dne šla skupina partyzánů z Crhova do Horních Heřmanic. Bylo s nimi také několik ruských vojáků a Angličan Karel Špies z Jižní Afriky. Na silnici narazili na německé vojenské nákladní auto a došlo k přestřelce. Partyzáni nebyli dobře vyzbrojeni, měli jen několik pušek a jeden samopal, který měl Rus Petr Dančenko. Němcům se ho však brzy podařilo zastřelit. Padl i partyzán Jaroslav Odstrčil. Partyzán Petr Šula byl zasažen do nohy, i Karel Špies byl těžce raněn.

Za této beznadějně situace partyzáni z boje ustoupili. Karla Špiese jeho spolubojovníci odnesli do bezpečí, ale bez odborného ošetření večer zemřel. Petr Šula ležel v příkopě a nemohl sám uniknout. Jeho bratranec Maxmilián Šula s kamarádem Bohuslavem Janků ho chtěli zachránit, ale byli stále pod palbou Němců. Maxmilián byl při tom zabit a Bohuslav Petra sám neunesl. Proto Petr Bohuslava přesvědčil, aby se zachránil alespoň on.

Na německé straně byl po boji nejméně jeden mrtvý a několik raněných.

Když střelba utichla, přišli se na místo podívat obyvatelé Cotkytle a chtěli Šulu ošetřit. Němci to však nedovolili a zastřelili ho.

2

Protože obyvatelé Cotkytle podporovali partyzány bojující proti Němcům, rozhodli se nacisté místní obyvatele zastrašit a ukázat jim, co by se jim mohlo stát, když by v podporování partyzánů pokračovali. 5. října 1944 přivezli na křižovatku spolupracovníka partyzánů hajného z Hoštejna a cestáře z Cotkytle s jeho synem. Ti byli obviněni z poslechu zahraničního rozhlasu a pomoci partyzánům. Němci na třech osamělých smrcích postavili šibenici a všechny tři muže na ní brzy ráno oběsili. Nacisté je tam nechali viset až do večera. Všichni kolemjdoucí se museli na mrtvé podívat

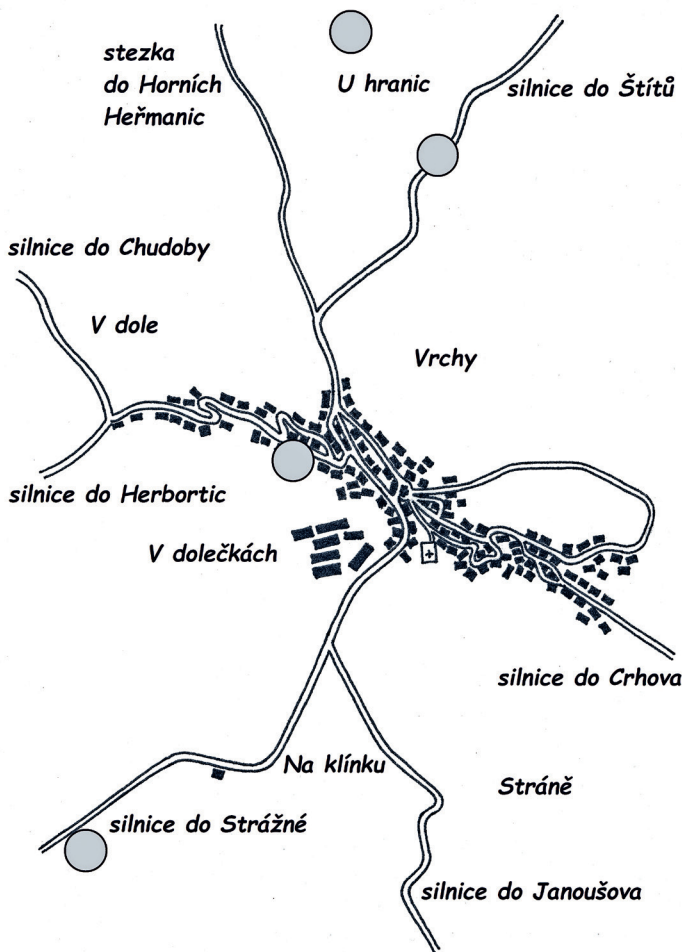
3

V roce 1941 dostal Josef Sedláček od nacistů příkaz, že musí jít pracovat do Hamburku v Německu. Odtamtud v roce 1942 utekl a vrátil se domů. Protože se musel skrývat před policií, přidal se k partyzánům.

O Vánocích 1944 navštívil své rodiče, protože si myslel, že během svátků ho nikdo hledat nebude. Ale hned 1. ledna 1945 dům jeho rodičů obklíčili četníci. Josef Sedláček se pokusil z obklíčení uniknout, přičemž dva četníky zastřelil. Další četník však zastřelil jeho. I Josefův otec se snažil z domu utéct, ale byl nedaleko domu postřelen a po převozu do vězení zemřel. Josefova matka a sestra byly zatčeny a nacisty umučeny.

4

8. července 1944 se vydal Jaroslav Tůma (jeden z vůdců partyzánů ze Zábřehu) se svým spolubojovníkem Jaroslavem Tannertem za partyzánskou skupinou ukrytou v Jamném. Byli však na kraji lesa poblíž Cotkytle zastaveni německou četnickou hlídkou. Následovala přestřelka, při níž byl Tannert zasažen do ruky, ale podařilo se mu utéct do Cotkytle, kde ho lidé ukryli a vyléčili. Tůma byl zasažen několika střelami, a když viděl, že se mu uniknout nepodaří, obrátil svou zbraň proti sobě.

Z nápisů na pomnících zjisti, kdy přesně došlo k události popsané v příběhu 1

.....

Jak se jmenovali lidé zabité nacisty v příběhu 2?

.....

.....

.....

Jaké křestní jméno měla matka Josefa Sedláčka a jak se jmenovala jeho sestra?

.....

.....

Je někdo, jehož jméno je na pomníku napsané, našim příbuzným? Co se o něm v rodině říká?

Pracovní list **KAPLE NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V JANOUŠOVĚ**

Uprostřed Janoušova stojí zajímavá kaplička zasvěcená Nejsvětější Trojici.

Co Nejsvětější Trojice znamená?

Různá náboženství si boha představují různě. Indičtí hinduisté nebo starověcí Egypťané si svá početná božstva představovali jako bytosti složené z různých částí zvířecích a lidských těl.

Křesťané mají jen jednoho boha, ale věří, že se člověku zjevuje ve třech osobách. Pokud se někdo někdy ptal, proč tomu tak je, bylo mu řečeno, že je zbytečné to řešit, protože to je věc boha a člověk by to stejně nepochopil.

S tímto vysvětlením se lidé smířili a umělci vymysleli, jak tyto božské osoby zobrazovat: první z nich je Bůh Otec = starší muž s želem v ruce (nebo papežskou korunou na hlavě). Druhou osobou je Syn Kristus = mladší muž s křížem (nebo na kříži). Třetí osobou je Duch Svatý = holubice.

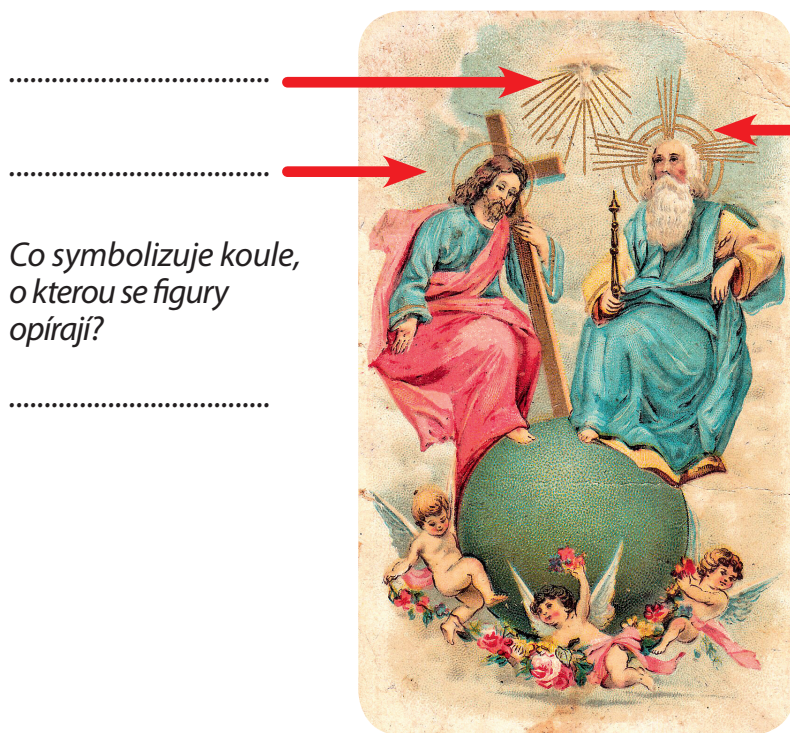
Nad oltářem v kapličce visí obraz, který je velmi podobný tomu, který máme na této stránce. Koho z Nejsvětější Trojice jednotlivé figury představují?

Hinduistický bůh Ganéša

Egyptská bohyně Tveret

..... →
..... →
.....

Co symbolizuje koule, o kterou se figury opírají?

.....

**Křesťanská
Nejsvětější Trojice**

Trochu historie kapličky:

V centru Janoušova dříve stála dřevěná zvonice. Na začátku 20. století však již byla zchátralá a hrozila zřícením. Proto se v roce 1934 Janoušovští rozhodli, že si postaví novou kapli. Pozemek pro kapli věnovali manželé František a Terezie Purkertovi, výměnkáři z domu čp. 11. Plán vypracoval Emil Wunsch, stavitel ze Zábřehu. Materiál obyvatelé poskytli zdarma, zdarma také kapličku během několika týdnů postavili. Nakonec byl do lucerny kaple zavěšen zvon, přenesený sem ze staré zvonice.

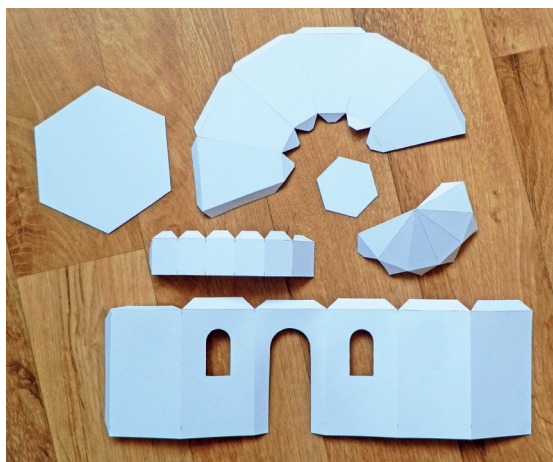
Kaple v Janoušově má zajímavý šestiboký tvar. Zkusme si postavit její model.

K jeho výrobě použijme šablony na další stránce.

POSTUP:

- 1) Vystřihnu šablony a připravím si čtvrtku, na kterou budu šablony obtahovat.
- 2) Začnu stavbou stěn tím, že do levého rohu čtvrtky obtáhnu šablonku **b** (bez okna) a hned vedle ní ji obtáhnu ještě jednou i s oknem. Vedle obtáhnu šablonku **a**, pak zase šablonku **b** s oknem, a pak ještě dvakrát, bez okna. K poslední stěně přikreslím chlopeň na slepení, totéž udělám i na horních hranách všech stěn (šířka chlopně bude 1 cm).
- 3) Stěny vystřihnu (na vystřihování oken se mi budou hodit menší nůžky) a všechny hrany přeložím.
- 4) Na čtvrtku obtáhnu šablonku **c**. To je strop kapličky.
- 5) Strop kapličky vystřihnu.
- 6) Na čtvrtku obtáhnu šestkrát šablonku **d** tak, že obtažené lichoběžníky budou spojeny svými rameny. Na obou základnách lichoběžníků nakreslím chlopně, totéž udělám i na volném rameni posledního lichoběžníku. Tím jsem vytvořil spodní část střechy kapličky.
- 7) Střechu vystřihnu a všechny hrany přeložím.
- 8) Na čtvrtku obtáhnu šestkrát šablonku **e** tak, že obtažené obdélníky budou spojeny delší stranou. Na horních hranách každé stěny přikreslím chlopeň, kterou přikreslím i k volné delší straně poslední stěny. Tím jsem vytvořil lucernu kapličky.
- 9) Lucernu kapličky vystřihnu a všechny hrany přeložím.
- 10) Na čtvrtku obtáhnu šablonku **f**. To je strop lucerny.
- 11) Strop lucerny vystřihnu.
- 12) Na čtvrtku obtáhnu šestkrát šablonku **g** tak, že obtažené trojúhelníky budou spojeny svými rameny.

Na kratší strany přikreslím chlopně, jednu chlopeň nakreslím i volné rameno posledního trojúhelníku. Tím jsem vytvořil střechu lucerny.

- 13) Střechu lucerny vystřihnu, všechny hrany přeložím.
- 14) Nyní mám připravené všechny části kapličky. Pokud jsem postupoval správně, mám před sebou totéž, co je na fotografii číslo 1. Nyní můžu začít lepit. Nejdříve slepím střechu lucerny do šestistranného jehlanu. K němu přilepím strop vytvořený ze šablony f.
- 15) Spodní část střechy kapličky slepím do komolého jehlanu, k jeho užšímu konci přilepím lucernu, na lucernu přilepím v předchozím kroku slepený jehlan.
- 16) Ke střeše přilepím strop vytvořený ze šablony c.
- 17) Nakonec strop se střechou přilepím ke stěnám kapličky. Pokud jsem postupoval správně, dosáhl jsem stejného výsledku, jako na fotografii číslo 2.

Stejně starou kapličku mají také v Herbortících. Ta je zajímavá hlavně tím, že má uvnitř původní bohatou výmalbu stěn, což se už dnes vidí jen málokde.

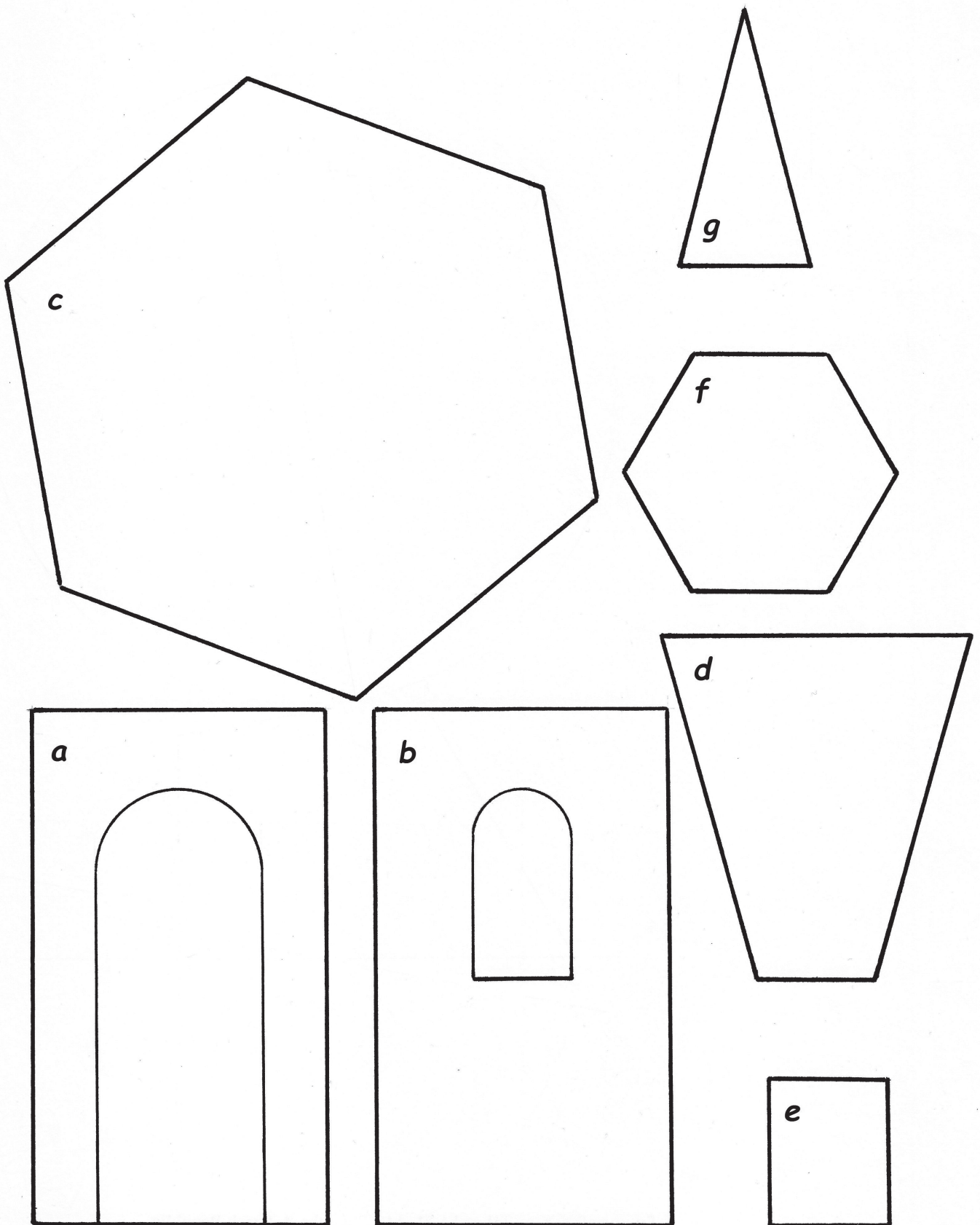

Herbortická kaplička Panny Marie byla vedle tamější školy postavena na přelomu roku 1933 a 1934. O jejím vybudování se rozhodlo v roce 1933, ale začátek stavby pozdržel protest správce školy Jana Rejmana, který pozemek chtěl využít pro školní hřiště. Peníze na stavbu pocházely z milodarů místních občanů. Podobu kaple navrhl stejně jako u kaple v Janoušově stavitel Emil Wünsch ze Zábřehu. Do lucerny kaple byl zavěšen zvon o váze 90 kg odlitý zvonařstvím Manoušek z Brna. Kaple byla ve vlastnictví obce, která se také starala o její údržbu.

Dokázali bychom slepit i její model, tentokrát už bez šablon? Kaple má loď dlouhou asi čtyři a půl metru a širokou zhruba čtyři metry. K lodi přiléhá pravouhlý presbytář metr dlouhý a 2 metry široký. Výška zdi je asi tři a půl metru.

Kolikrát se musí rozměry kaple zmenšit, aby její model byl podobně velký jako model kaple v Janoušově?

Šablonky pro model kapličky

Úvod

Cílem úvodního zamyšlení je uvědomění, co lze považovat za památku, uvědomit si význam nemovitých i movitých památek. Všechny myšlenky žáků jsou správné, pokud si je dokážou obhájit.

Co je památka (památná stavba)?

Za památku můžeme v užším slova smyslu označit objekty zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek (tedy takové, které památkami prohlásilo Ministerstvo kultury). Jejich seznam najdeme na: <https://pamatkovykatalog.cz/soupis>. V širším slova smyslu, který je pro naše školní potřeby vhodnější, jsou to veškeré stavby a předměty, které jsou „pamětihodné“, jsou dokladem doby, v níž vznikly. Památkou v tomto smyslu nemusí být jen věc celonárodního významu, ale i věc významu regionálního.

Jaká ta věc musí být, abychom ji mohli považovat za památku?

Oficiální charakteristika říká, že památkou je věc, která je dokladem historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, a projevem tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty historické, umělecké, vědecké a technické (případně proto, že mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem).

Co bychom v naší obci zařadili mezi památky?

Většina žáků se shodne na tom, že památkou je kostel, sochy, některé staré chalupy. Předmětem diskuse by mohlo být, zda je památkou škola, hospoda a některé novější obytné stavby (jako doklad bydlení v době jejich vzniku). Nesmíme zapomenout ani na movité památky – starožitnosti v domácnostech, historické stroje, automobily....

Jak by se člověk měl k památce chovat?

Památka jako doklad doby by měla zůstat v neporušeném stavu i pro další generace. Nevhodnost vandalismu je samozřejmostí, diskutovat by se mohlo nad tím, zda vyházovat staré věci, když se místo nich používá novější typ, nebo zda je vhodné používat věc, kterou lze považovat za památku.

Jak by se člověk měl o památku starat?

Památku je nutné udržovat v dobrém stavu, záměrně neměnit její podobu (přirozená patina je pro památkový předmět lepší než nový nátěr). V případě státem chráněné kulturní památky jsou veškeré úpravy památky podmíněné schválením památkářů a je nutné je provádět postupem stanoveným památkáři.

Škola

První dvě ukázky ze školních kronik jsou z Damníkova, třetí ukázka je ze školy v Květné u Lukové. I škola v Cotkytli má své školní kroniky uložené ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí. Ve dvou knihách jsou popsány události z let 1900–1971. Je zde řada zajímavých informací, pro naše účely by bylo možné využít třeba popis jednoho školního výletu: „Delší vycházka poučná se žáky 2. a 3. třídy vykonána byla s velkým užitkem pro děti dne 11. července 1908 do Čermné a Výprachtic. Na ní žáci poznali spojení obou potoků Sázavských, využití síly vodní na elektřinu, rozvodí dvou moří na Haldě, zařízení sirotčince bratrského v Čermné, rolnickou mlékárnu v Čermné, měšťanskou školu a školní výstavku ve Výprachticích a mnoho jiných věcí zajímavých. Vrátily se z dalekého výletu

duševně svěží a v náladě radostné.“ Jak by se asi dnešním žákům takový výlet líbil? Také by se vrátili duševně svěží a náladě radostné?

V úkolu kreslení školy bude pro žáky nejsložitější rozvrhnout si proporce budovy tak, aby se jim do rámečku vešla celá budova se všemi stavebními prvky. Je vhodné je upozornit na to, že jejich škola musí mít stejný počet pater i oken, jako ta skutečná.

Školy v okolních obcích postupně zanikaly ve 2. polovině 20. století s klesajícím počtem žáků. V této souvislosti by se mohlo zmínit, že osada Janoušov měla dříve školy dvě: česky mluvící děti chodily do české školy a německy mluvící děti chodily do německé školy.

Socha sv. Jana Nepomuckého

Všechny sochy mají stejný postoj, oblečení, předměty, které drží v ruce (palmová ratolest a krucifix), rysy v obličejí. Liší se tím, ve které ruce krucifix drží, způsobem zpracování, rokem vzniku.

Stáří sochy žáci zjistí z úvodního přehledu svatojanských soch.

Po přečtení komiksu žáci jistě odhadnou, že na podstavci je zpověď Žofie Bavorské.

Svatojanskou sochu nechal postavit Joseph Lossner a Franz Kuttich.

Kostel

Využití kostelu jako místa setkávání věřících s Bohem, konání náboženských obřadů – mší, křtů, svateb, pohřbů, případně koncertů budou nepochybně někteří žáci schopni říct. Stejně tak zasvěcení kostela sv. Janu Nepomuckému bude některý žák určitě vědět.

Kostel sv. Jana Nepomuckého byl dokončen v roce 1727, jak je napsáno na portále bočního vstupu. Ale pokud si letopočtu žáci nevšimnou, mohli by datum odhadnout. Druhý obrázek ve spodní řadě je z kostela v Tatenicích.

Části kostela: zleva – D1; C3; B2; A4. V interiéru kostela je kazatelna, oltář, varhany.

Na obrázcích je kaple Panny Marie v Herborticích, kostel sv. Izidora ve Strážné, kostel sv. Cyrila a Metoděje v Chudobě a kaple Panny Marie v Chudobě.

Kříž u domu čp. 28

Pro ověření umístění křížů v obci lze využít některou z internetových map, např. <https://mapy.cz/turisticka?x=16.7237650&y=49.9361700&z=18&l=0&source=muni&id=2956>

Stavitelé kříže jsou Michael a Mariana Jurečkovi, vznikl v roce 1856. Na tabulce nad Kristem je INRI (Iesus Nazarenus, Rex Iudaeorum). Matkou Ježíše je Panna Marie, drak u nohou archanděla je symbolem zla.

Při dokreslování kříže nejde o vytvoření fotograficky dokonalé kresby, ale zevrubně si prohlédnout výzdobu kříže a pokusit se všechny prvky výzdoby dokreslit, jak nejlépe to je možné. Důležitější, než výsledek kresby, je pozorování při kresbě.

U kříže by mohla padnout zmínka o tom, že v okolí Cotkyle jsou ještě dva kříže, které vypadají úplně stejně (jen místo reliéfu archanděla jsou na pilíři reliéfy sv. Jana Nepomuckého). Jeden je v Janoušově u domu čp. 11 a druhý v Herborticích u domu čp. 23.

Pomníky obětem války

Válečné pomníky v obci připomínají 2. světovou válku, pokud dají všichni žáci své znalosti dohromady, pravděpodobně základní informace o válce budou řečeny – v tomto úkolu bude důležité, aby vyučující korigoval případné dezinformace.

Pojem partyzán, jako neuniformovaný člen tajných vojenských skupin, který vede boj proti nepříteli ze zálohy, bude pro žáky asi složitější. Při jeho vysvětlování by se s žáky mohlo hovořit o tom, že partyzánský způsob boje je proti pravidlům čestného vedení války, ale protože nacisté vedli válku také nečestně, přistoupili Češi k tomu způsobu boje.

Příběh 1 se váže k pomníku u silnice do Štítů, příběh 2 je spojen s pomníkem u silnice do Strážné, pomník v zahradě v obci se týká příběhu 3 a příběh 4 se odehrál poblíž zelené turistické stezky do Horních Heřmanic.

Odpovědi na poslední tři otázky lze vyčíst z pomníků: k přestřelce z příběhu 1 došlo 7. května 1945; poblíž Lázku byli zavražděni Josef Kesselgruber, Svatoslav Kesselgruber a Jan Bartoš; matka Josefa Sedláčka se jmenovala Žofie Sedláčková a jeho sestra Žofie Winklerová.

Součástí výpravy žáků za místními válečnými pomníky by mohl být i hřbitov, kde mají zabít členové rodin Sedláčkových a Kesselgruberových své náhrobky.

Protože pomníky jsou od sebe značně vzdálené, mohla by se pro práci s texty zvolit i taková varianta, kde by žáci došli k jednomu pomníku, a ty další by měli připravené na fotografiích (podrobný popis pomníků i s rozsáhlou fotodokumentací je na: <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/mapa-lokalit#>).

Kaple Nejsvětější Trojice

Kapitolu k této památce je již nutné řešit ve škole.

Na obrázku je nahoře Duch svatý, vlevo Kristus (syn Boží) a vpravo Bůh Otec. Koule je symbolem naší planety, reprezentuje boží vládu nad světem.

Pro slepení modelu je potřeba jedna čtvrtka formátu A3 (je však nutné šetřit místem). V návodu je uvedena bezbarvá varianta, v případě, že by si kapličku chtěli žáci vybarvit, musí to udělat před krokem č. 14. Pokud by pro žáky bylo vystřihování oken příliš složité, mohou je také jen nakreslit. Nejvhodnější postup při ohýbání hran modelu je popsán v kapitole o lidovém stavitelství (Venkovský dům na Lanškrounsku).

Pokud se žáci pustí i do modelu kaple v Herbortících, mohli by přímo u kaple zjistit její přesné rozměry.

Ilustrace a fotografie: Mgr. Vlastimil Novák